

Railo, Erkkä. 2011. *Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuviissa vuosina 1975–2005*. Turku: Turun yliopisto, s. 292.

Erkkä Railo sanoo valinneensa väitöskirjatutkimuksensa aiheistokseen poliitikkojen tai heidän puolisoitensa henkilöhaastattelut naistenlehti *Annassa*, koska hänen tavoitteenaan on naisten yhteiskunnallisen aseman pohtiminen. Mutta tutkimus käsittelee onnistuneesti myös miespoliittikotyyppien aseman muutosta kolmenkymmenen vuoden aikana. Poliitikoiksi Railo rajaa kansanedustajat, kansanedustajaehdokkaat, presidentin valitsijamiestäehdokkaat, presidentit ja ministereit.

Tammikuussa 1975 Suomea johti Kaleva Sorsan hallitus, jonka kuudestatoista ministeristä naisia oli kaksi. Vuonna 2005 Vanhasen hallituksessa naisia oli ministereinä yhdeksän eli puolet. Naiset äänestivät vuoden 1987 eduskuntavaaleissa ensimmäistä kertaa miehiä enemmän.

Tutkimuksen keskeinen käsite on Raija Julkuselta lainattu sukupuolisopimus, jonka avulla Railo tarkastelee mies- ja naispoliitikkojen aseman muuttumista ja kuittaa 1970-lukua edeltäneen ajan. Julkusen mukaan suomalainen sukupuolisopimus neuvoteltiin uusiksi vuosina 1965–1975. Ennen vuotta 1965 sukupuolisopimus tarkoitti idealisoitua – ei siis välttämättä todellista – mieselättäjäyyttä: naiset omistautuivat kodin ja perheen hoitamiseksi, mikä mahdollisti miesten uran. Railon mukaan sukupuolisopimuksesta neuvotellaan edelleen ja on mahdollista lukea *Annan* poliitikkojen henkilöhaastattelut osaksi tätä neuvotteluprosessia. Naistenlehtien henkilöhaastattelut ovat poliittisia tekstejä, joita lukijat peilaavat moninaisesti. Railo ymmärtää sukupuolen performatiivisesti: henkilöhaastattelut luovat poliittisesti käsitystämme oikeanlaisesta naiseudesta tai miehyydestä.

Henkilöhaastattelut Railo on luokitellut neljään kategoriaan: miespoliitikkojen haastatteluihin, perhe- ja pariskuntahaastatteluihin, naispoliitikkojen haastatteluihin sekä kategoriaan muut, jossa haastatellaan useampaa poliitikkoa jonkin yhteiskunnallisen ilmiön ympäriltä.

Suurempien puolueiden poliitikkojen henkilökuvia *Annassa* on ollut kutakuinkin puolueen kannatusprosentin mukaisesti. Sen sijaan keskisuurista puolueista vihreät on ollut selkeästi yliedustettuna ja SKDL/vasemmistoliitto aliedustettuna. Vuonna 1995 perustetun perussuomalaisten haastatteluista ei *Annassa* ollut lainkaan vuoteen 2005 mennessä. Mielenkiintoinen jatkokysymys: Onko naistenlehtien heijastama todellisuus puolueiden eduskuntaryhmien sukupuolijakauman syy vai seuraus?

Miespoliitikkojen henkilöhaastatteluista Railo löytää *Annan* sivuilta muutosta ja jatkuvuutta. Sukupuolittunut jako miesten yhteiskunnalliseen ja naisten yksityiseen kulkee miltei muuttumattomana läpi tarkasteluajanjakson. Miespoliitikkojen ei tarvitse selittää ratkaisujaan: mies on poliittikon normi. 1970-luvulla miespoliitikkoja käsiteltiin lehtijutuissa puolisoitensa kautta, 1980-luvulla miespoliitikko puhui jo itse perheestä, mutta kummallakin vuosikymmenellä naisen tehtäväksi määrittyi kodinhoito. 1990-luvulla miespoliitikkojen henkilöhaastatteluista alettiin julkaista ilman mainintaa perheestä ja mies kuvattiin joko toisia miehiä vastaan kampailevana sankarina (esim. Iiro Viinanen, Erkki Tuomioja,

Perti Salolainen) tai yhteiskunnallisia asioita ratkaisevana asiantuntijana.

Esimerkiksi Osmo Soininvaaran onnistui saamaan jo varhain maine asiantuntijana. Haastatteluissa muistettiin mainita hänen olevan tilastotieteilijä, joka hallitsee talouden realiteetit. Soininvaara käsittelee haastattelussa sitä alaa, mikä oli 1970-luvulla ymmärretty naispoliitikoille (esim. Pirkko Työläjärvi) ominaisimmaksi, hyvinvointivaltion tulevaisuutta. Mutta siinä missä naispoliitikkojen näkemysten annettiin ymmärtää olevan subjektiivisia ja ennen kaikkea poliittisia mielipiteitä, Soininvaaran kohdalla korostettiin hänen objektiivisuuttaan.

2000-luvulle tultaessa miespoliitikkojen kuva *Annan* henkilöhaastatteluissa koveni entisestään: miespoliitikkojen haastatteluja oli vähemmän, mutta lehteen valikoituneet olivat valtansa huipulla olevia vanhempia valtiomiehiä (esim. Paavo Lipponen, Sauli Niinistö). Näiden kuvattiin voittaneen kamppailun toisia miehiä vastaan kuin korottaen heidät machiavelliläisiksi ruhtinaiksi. Maan haluttiin osoittaa olevan turvallisisissa käsissä.

Vaikka naispoliitikkoja käsitteiden henkilöhaastattelujen muoto on vaihdellut huomattavasti 30 vuoden aikana, sen ydinkysymys on säilynyt samana: naisen suhde ruumiillisuuteensa ja sen – pörsyhtöiden tiedotteita lainaten – haasteellisuus politiikassa. 1970-luvulla lehtijutuissa seurattiin naispoliitikkojen pukeutumista ja kampaajalla käyntiä, 1980-luvulle tultaessa feminiinisiksi ymmärretyt ominaisuudet nähtiin vahvuudeksi; naiset ymmärrettiin esimerkiksi luonnostaan rauhanomaisempina kylmän sodan viimeisenä vuosikymmenenä. 1990-luvulla naiseuden olemuksellistamista ja sukupuolieroa purki Elisabeth Rehnin nousu puolustusministeriksi.

Railon mukaan *Annan* julkaisemissa naispoliitikkojen henkilökuviissa näkyi 1980-luvun alusta alkaen ajatus naiskansalaisuudesta, joka oli edellisen vuosisadan vaihteessa syntynyt käsitys siitä, minkälainen yhteiskunnallinen toiminta on naisille sopivaa ja mahdollista. 1900-luvulla naisten tehtäväksi oli määrittynyt väestöpolitiikkaan ja väestön uusintamiseen sekä terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät tekijät – Michel Foucault puhuisi biopolitiikasta. Vasta 2000-luvun lähestyessä on neuvoteltu uusia asemia naispoliitikoille. Voisi sanoa, että presidentti Tarja Halosen haastattelu *Annassa* vuodelta 2002 kuvaa sekä yhden aikakauden päättymistä että sen huipentumaa. Siinä Halonen toteaa Marilyn Monroen laulaneen timanteista tytön parhaina ystävinä, koska hän ei nähtävästi ollut kuullut pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta.

Railo toteaa, että *Annan* naispoliitikkojen henkilöhaastattelut eivät pyri sukupuolijärjestelmän murtamiseen vaan sen muokkaamiseen. Lehdessä muodostui 1990-luvun lopulla kolme erilaista tapaa kertoa naispoliitikoista: menestyvien naisten henkilökuvat (esim. Sari Sarkomaa, Anni Sinnemäki, Marja Tiura, Paula Lehtomäki); ikääntyvien naispoliitikkojen haastattelut (esim. Tarja Cronberg, Liisa Hyssälä, Satu Hassi); naispoliitikkojen vastoinkäymisiä tai tappioita kuvaavat tekstit (esim. Anneli Jäätteenmäki, Rosa Meriläinen). Nämä jutut ovat eetokseltaan myönteisiä ja kannustavia, vaikka niissä edelleen kommentoidaan naisen ruumiillisuutta – joskus suoraankin.

2000-luvun *Annan* henkilöhaastattelut antavat ymmärtää, että naiset ovat politiikassa rakenteellisesti epätasa-arvoisessa asemassa suhteessa miespoliitikkoihin, mutta kirjoitusten tarjo-

ama ratkaisu on yksilökeskeinen. Ongelmat ovat ratkaistavissa olemalla entistä ahkerampi ja tehokkaampi. Railon mukaan kärjistään voi sanoa, että vielä 1980-luvulla poliitikkojen haastattelussa vakuutettiin, että lastenhoidollakin on poliittinen ulottuvuus. 2000-luvulla niissä annettiin ymmärtää, että kyse on *par excellence* henkilökohtaisesta elämänhallinnosta.

Railon väitöskirja jää kutkuttavasti kesken hänen kirjoittaessaan individualisoinnista ja 2000-luvun naisliikkeen hajanaisuudesta; ei ole lainkaan selvää, mitä tasa-arvo tarkoittaa uudella vuosituuhannella. Aineistonrajaus ja siinä pitäytyminen ovat Railon väitöskirjatutkimuksen vahvuus, toisaalta tutkimuksesta jää samalla uupumaan syvempi taso. Mahdollisia laajennuksia olisi esimerkiksi ollut problematisoida maskuliinisuuden ja politiikan yhteen kietoutumisen genealogiaa alkaen Machiavellin tulkinnasta politiikasta miehisyden toteuttamisen alueena (johon tässä arvostellussa ohimennen kuin huomaamatta aikaisemmin viittasin).

Toinen vaihtoehto olisi ollut ymmärtää sukupuolijärjestelmän radikaalia muutosta viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana käsitteellistäen sitä laajemminkin kuin jatkuvalla sukupuolisopimuksen uudelleenneuvottelulla. Railo kyllä ohimennen esittää sukupuolisopimuksen uudelleenneuvottelulle syyksi talouden rakenteiden globalisaatiota ja kansainvälistymistä, mutta ei vie tätä ajatus pidemmälle, koska aineisto ei anna tähän mahdollisuuksia.

Foucaultlaisittain voisi puhua esimerkiksi siirtymästä kurinpidollisesta yhteiskunnasta kontrolliyhteiskuntaan. Se olisi auttanut selkeyttämään sitä, mistä 1980-luvun ja 1990-luvun vaihteessa kulminoituneessa muutoksissa oli todella kyse. Kuinka siirtymä teollisesta yhteiskunnasta palveluihin ja informaatioteknologiaan perustuvaan tuotantoon ja uusiin vallan tekniikoihin on yhteydessä yhteiskunnan feminisoitumiseen: ”Miespolitiikolle yksityiselämän julkisuus on suonut tilaisuuden korostaa heidän perhearvojaan ja suhdetta puolisoon. Naispolitiikolle henkilökohtaisen elämän julkisuus on merkinnyt ennen muuta sen pohtimista, miten koti ja lapset hoidetaan kiireisen työn ohessa” (s. 253).

Siirtymä kurinpidollisesta yhteiskunnasta kontrolliyhteiskuntaan olisi auttanut myös käsitteellistämään sitä paradoksia, että naisten määrän nousu politiikan huipulla näyttää seuraavan hyvinvointivaltion purkua, vaikka Railo toteaa *Annan* henkilöhaastattelujen 2000-luvulla tarjoavan kuvan sukupuolijärjestyksestä, jossa miehet määrittävät politiikan tavoitteet ja naiset joko puolustavat hyvinvointivaltiota tai ilmoittavat haluavansa päivittää sitä uudelle vuosituuhannelle.

Hyvinvointivaltio liittyi elimellisesti kurinpidollisiin vallankäytön tekniikoihin, jotka kyllä tuottivat turvallisuutta, mutta myös normittivat ihmisiä tehokkaasti yhteen ainoaan oikeaan mies- ja naiskansalaisuuden muottiin. Kontrolliyhteiskunnassa kurinpito on levinnyt kaikkialle. Se auttaisi ymmärtämään politiikan henkilökohtaistumista.

Kolmanneksi voidaan ottaa kysymys julkisuuden rakentumisesta. Railo toteaa, että naisten läpimurto politiikassa ei ollut mahdollista ennen kuin naisten ja naispolitiikkojen julkinen esiintyminen tiedotusvälineissä kävi mahdolliseksi. Toisaalta tätä samaista ajanjaksoa on pidetty habermasilaisen kommunikatiivisen ideaalin ja rationaalisen politiikan tyylin rappeutumisen ilmentymänä. Naistenlehtien edustamaa julkisuutta ei ole pidetty samalla tavalla oikeana julkisuutena,

kuten vaikkapa *Suomen kuvalehden* artikkeleita. Kontrolliyhteiskunnassa politiikkaa ei enää voi korottaa jalustalle tai eristää omalle sektorilleen, ja julkisuus on muuttunut spektaakkeliiksi.

JIRI NIEMINEN